

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2021 m. birželio 9 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Gražinos Davidonienės (kolegijos pirmininkė ir pranešėja), Andžej Maciejewski ir Algirdo Taminsko,

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal **atsakovės (duomenys neskelbtini)** kasacinį skundą dėl (duomenys neskelbtini) apygardos teismo 2020 m. gruodžio 17 d. sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (duomenys neskelbtini) apskrities vaiko teisių apsaugos skyriaus (duomenys neskelbtini) rajono savivaldybėje ieškinį atsakovams (duomenys neskelbtini) ir (duomenys neskelbtini) dėl laikino ir nuolatinio tėvų valdžios apribojimo, nuolatinės globos, vaiko globėjo skyrimo, globos vietos, materialinio išlaikymo nustatymo ir pagal atsakovų priešiškinius dėl globos panaikinimo ir vaiko grąžinimo, tretieji asmenys (duomenys neskelbtini) ir (duomenys neskelbtini).

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių tėvų valdžios apribojimą, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovas prašė:
 - 2.1. laikinai apriboti motinos valdžią atsakovei (duomenys neskelbtini), gim (duomenys neskelbtini), mažametės (duomenys neskelbtini), gim (duomenys neskelbtini), atžvilgiu;
 - 2.2. neterminuotai apriboti tėvo valdžią atsakovui (duomenys neskelbtini), gim (duomenys neskelbtini), mažametės (duomenys neskelbtini), gim (duomenys neskelbtini), atžvilgiu;
 - 2.3. priteisti iš atsakovų materialinį išlaikymą (duomenys neskelbtini) nuo ieškinio priėmimo dienos iki jos pilnametystės kas mėnesį mokamomis periodinėmis įmokomis iš kiekvieno po 80 Eur, pavedant jomis disponuoti globėjui globotinio interesais;
 - 2.4. nustatyti (duomenys neskelbtini) nuolatinę globą;
 - 2.5. skirti (duomenys neskelbtini) nuolatinę globėją trečiąjį asmenį (duomenys neskelbtini), gim (duomenys neskelbtini), gyvenamoji vieta: (duomenys neskelbtini), vaiko gyvenamąją vietą nustatyti kartu su globėja;
 - 2.6. paskirti trečiąjį asmenį (duomenys neskelbtini) (duomenys neskelbtini) nuosavybės teise priklausančio turto administratore.
3. Ieškovas nurodė, kad atsakovai yra mažametės (duomenys neskelbtini) tėvai. Atsakovė, būdama nepilnametė globos namų auklėtinė, pagimdė dukterį (duomenys neskelbtini), mergaitę iškart po gimimo nustatyta laikinoji globa, skiriant globos namus (duomenys neskelbtini) vaiko laikinuoju globėju, nustatant vaiko globos vietą kartu su globėju. Atsakovė pradėjo nuolat bėgti iš globos namų, vaiko priežiūra buvo nenuosekli, atsakovė į darbuotojų pastabas dėl kūdikio priežiūros reaguodavo priešišškai, nesilaikė globos namų vidaus tvarkos taisyklių (duomenys neskelbtini) paaiškėjo, jog atsakovė laukiasi antrojo kūdikio. (duomenys neskelbtini) savivaldybės administracijos direktoriaus 2018 m. (duomenys neskelbtini) įsakymu mažametės (duomenys neskelbtini) laikinąją globėją paskirta (duomenys neskelbtini), mažametės gyvenamoji vieta nustatyta su laikinąja globėja. (duomenys neskelbtini) socialinių paslaugų centras atsakovei bendrasis ir specialiasis paslaugas teikia nuo 2018 m. birželio 20 d., atsakovai pažadėjo dėti visas pastangas susigrąžinti dukterį (duomenys neskelbtini), tačiau pagalbos plane nurodytus žingsnius įvykdė iš dalies: neprišėdavo prie dukters materialinio išlaikymo, nedalyvavo efektyvios tėvystės įgūdžių mokymuose, vos kelis kartus susitiko su dukterimi, bendradarbiavimas su socialine darbuotoja buvo nepakankamai aktyvus.
4. Atsakovai priešiškiniais prašė atmesti patikslintą ieškinį ir panaikinti (duomenys neskelbtini) savivaldybės administracijos direktoriaus (duomenys neskelbtini) įsakymu „Dėl laikinosios globos nustatymo (duomenys neskelbtini)“ nustatytą atsakovės laikiną motinos valdžios apribojimą nepilnametės dukters (duomenys neskelbtini) atžvilgiu ir dukterį grąžinti jiems nuo teismo sprendimo priėmimo dienos.
5. Atsakovai nurodė, kad jų turtinė padėtis yra sunki, gaunamos pajamos yra našlaičių pensija ir socialinės išmokos, todėl neįmanoma patenkinti visų poreikių. Ši aplinkybė negali būti naudojama prieš juos ir tai negali būti pagrindas atimti iš atsakovų šeimos dukterį. Jokių nusiskundimų, priekaištų dėl jaunesnių vaikų priežiūros atsakovams nėra. Nėra nustatyta aplinkybių, kad dukters (duomenys neskelbtini) atžvilgiu atsakovė elgiasi netinkamai, daro jai žalingą įtaką. Atsakovė neturi žalingų įpročių, nevartoja alkoholio, narkotinių medžiagų. Situacija yra iš esmės pasikeitusi, atsakovė turi šeimą, jiems padeda atsakovo mama. Atsakovė bendradarbiauja su socialiniais darbuotojais, stengiasi įgyti socialinių įgūdžių. Ieškovas kaip valstybinė institucija nedėjo pakankamai pastangų, kad sutvarkytų atsakovų situaciją, ją palengvintų, nesuteikė realios pagalbos. Tai, kad buvo nustatytas priemonių planas, iš esmės situacijos nepakeitė, nes planas turi būti efektyvus, o ne deklaratyvus. Atsakovei sudaroma vis daugiau kliūčių bendrauti su dukterimi.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

6. (duomenys neskelbtini) apylinkės teismas 2020 m. birželio 15 d. sprendimu ieškinį atmetė, priešiškinius tenkino: panaikino (duomenys

neskelbtini) savivaldybės administracijos direktoriaus (*duomenys neskelbtini*) įsakymu Nr. (*duomenys neskelbtini*) likusiai be tėvų globos mažametei (*duomenys neskelbtini*) nustatytą laikinąją globą ir mažametę grąžino atsakovams.

7. Teismas nustatė, kad:

- 7.1. atsakovai yra mažametės (*duomenys neskelbtini*), gimusios (*duomenys neskelbtini*), tėvai;
 - 7.2. atsakovė dukterį (*duomenys neskelbtini*) pagimdė, būdama nepilnametė (*duomenys neskelbtini*) globos namų (*duomenys neskelbtini*) auklėtinė, dėl šios priežasties mažametei (*duomenys neskelbtini*), kaip likusiai be tėvų globos, (*duomenys neskelbtini*) savivaldybės administracijos direktoriaus (*duomenys neskelbtini*) įsakymu buvo nustatyta laikinoji globa, laikinuoju globėju skiriant globos namus (*duomenys neskelbtini*);
 - 7.3. atsakovė penkis kartus bėgo iš globos namų pas dukters tėvą (atsakovą), tris iš jų – kartu su dukterimi, paskutinį kartą, palikusi dukterį (*duomenys neskelbtini*) globos namuose, į juos negrįžo;
 - 7.4. (*duomenys neskelbtini*) savivaldybės administracijos direktorius 2018 m. (*duomenys neskelbtini*) įsakymu (*duomenys neskelbtini*) laikinąją globėją paskyrė (*duomenys neskelbtini*), gyv. (*duomenys neskelbtini*), vaiko gyvenamąją vietą nustatė kartu su globėja;
 - 7.5. atsakovai, sužinoję, kad pakeistas dukters laikinasis globėjas, siekė sužinoti, kur jų duktė yra, bet tai jiems pavyko ne iš karto;
 - 7.6. kadangi atsakovai buvo motyvuoti dukterį susigražinti, bendradarbiavo su socialiniais darbuotojais, nuo 2018 m. birželio 20 d. atsakovės prašymu (*duomenys neskelbtini*) socialinių paslaugų centras ėmė teikti jai bendrąsias ir specialiąsias paslaugas; (*duomenys neskelbtini*) įvyko (*duomenys neskelbtini*) laikinosios globos peržiūros / atvejo vadybos posėdis, jo metu atsakovams pažadėjus dėti visas pastangas susigražinti dukterį (*duomenys neskelbtini*), buvo nutarta vaiko laikinąją globą pratęsti, o atsakovams buvo sudarytas pagalbos planas; atsakovai šį pagalbos planą įvykdė iš dalies, t. y. dalyvavo ne visuose suplanuotuose susitikimuose su dukterimi (*duomenys neskelbtini*), neteikė materialinio išlaikymo;
 - 7.7. ieškovo 2019 m. (*duomenys neskelbtini*) sprendimu dėl vaiko laikinosios globos (rūpybos) tęsimu, atsižvelgiant į tai, kad atsakovė stengiasi keisti savo elgesį, tinkamai rūpinasi šeimoje augančiu mažamečiu vaiku bei, stengdamasi susigražinti vyresnę dukterį, globojamą šeimoje, pradėjo ją lankyti, palaiko su ja ryšius, priima socialinių darbuotojų pagalbą, vykdo sudarytą pagalbos planą, ir manant, jog egzistuoja reali galimybė atėtyje grąžinti vaiką į šeimą, be tėvų globos likusio vaiko (*duomenys neskelbtini*) laikinoji globa trečiojo asmens šeimoje pratęsta ne ilgiau kaip iki 2019 m. liepos 10 d.;
 - 7.8. 2019 m. (*duomenys neskelbtini*) tarp (*duomenys neskelbtini*) savivaldybės administracijos ir atsakovės buvo sudaryta vieno kambario buto, esančio (*duomenys neskelbtini*), socialinio būsto nuomos sutartis, tačiau šiame bute negyvenama, butas remontuojamas, sąlygų vaikui augti bute nėra;
 - 7.9. 2020 m. (*duomenys neskelbtini*) (atsakovo tėvas) išperkamosios nuomos sutartimi išnuomojo dviejų kambarių butą, esantį (*duomenys neskelbtini*), kuriame gyvena atsakovai; bute yra tinkamos sąlygos gyventi, butas su patogumais, sąlygos yra pakankamos vaikams augti, bute yra dujinė viryklė ir šaldytuvas su šaldikliu, pakankama švara ir tvarka;
 - 7.10. bylos nagrinėjimo metu atsakovai augino 2 vaikus – (*duomenys neskelbtini*), gim. (*duomenys neskelbtini*), ir (*duomenys neskelbtini*), gim. (*duomenys neskelbtini*); atsakovė laukėsi dar vieno vaiko; vaikai prižiūrėti, serga retai, tinkamai slaugomi ir gydomi;
 - 7.11. atsakovė lėtinėmis ligomis neserga, nuo 2009 m. lankosi gydytojo psichiatro konsultacijose, jai nuo (*duomenys neskelbtini*) nustatytas 45 procentų darbingumo lygis, diagnozė – (*duomenys neskelbtini*); atsakovė yra bausta už gyvūnų laikymo taisyklių pažeidimą, už nepranešimą apie transporto priemonę vairavusį asmenį ir ne vieną kartą už viešosios tvarkos ir žmonių rimties pažeidimą; 2019 m. balandžio–rugpjūčio mėnesiais atsakovės pajamas sudarė 158,40 Eur šalpos neigalumo pensija ir 92,87 Eur našlaičių pensija;
 - 7.12. atsakovas yra baustas už gyvūnų laikymo taisyklių pažeidimą, už viešosios tvarkos ir žmonių rimties pažeidimą, už nedidelės vertės svetimo turto pagrobimą, teistas už plėšimą, neteisėtą disponaviną nešaunamuoju ginklu bei fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą; nuo 2018 m. lapkričio 23 d. iki 2019 m. liepos 3 d. ir nuo 2019 m. rugpjūčio 16 d. iki 2019 m. spalio 3 d. buvo registruotas Užimtumo tarmyboje, bet darbo paieškos buvo nutrauktos, nes atsisakė siūlomo darbo be pateisinamos priežasties;
 - 7.13. po šios bylos iškėlimo (*duomenys neskelbtini*) nustatyta tėvystė; (*duomenys neskelbtini*) atsakovai susituokė;
 - 7.14. (*duomenys neskelbtini*) socialinių paslaugų centre yra teikiamos Pagalbos globėjams (rūpintojams) ir įvairintiems asmenims paslaugos tretiesiems asmenims, kurie globoja (*duomenys neskelbtini*); globotinei yra sudarytos visos sąlygos, kad ji vystytųsi visavertiškai; globėjai yra teigiamai charakterizuojami pagal visas 5 vertinamas gebėjimų kategorijas: saugios aplinkos vaikui užtikrinimo ir vaiko fizinio poreikio tenkinimo, vaiko poreikio tenkinimo bei raidos sutrikimų kompensavimo, vaiko ryšių su biologine šeima užtikrinimo, pagalbos vaikui užmezgant saugius ir patvarius ryšius, bendradarbiavimo sprendžiant vaiko ir šeimos problemas.
8. Teismas nusprendė, kad šiuo metu atsakovų šeimoje vyksta akivaizdūs teigiami pokyčiai: atsakovai sudarė santuoką, atsakovas oficialiai pripažino dukters (*duomenys neskelbtini*) tėvystę, atsakovai, (*duomenys neskelbtini*) tėvų remiami, pagerino savo gyvenimo ir buities sąlygas, kurios tapo pakankamos atsakovų šeimai gyventi ir patvirtina jų norą ir pastangas keistis bei siekį sudaryti geras gyvenimo sąlygas savo vaikams, patiens juos auginti ir auklėti. Teismas atsižvelgė į tai, kad, dukteriai (*duomenys neskelbtini*) gimus, abu atsakovai buvo dar nepilnamečiai, atsakovė buvo našlaitė ir gyveno globos namuose, jie abu neturėjo nei gyvenimiškos patirties, nei socialinių įgūdžių, nei normalių sąlygų auginti savo pirmąją dukterį, tačiau nuosekliai siekė ją susigražinti, bendradarbiaudami su valstybinėmis institucijomis, keisdami savo elgesį į teigiamą pusę; duomenų, kad jie netinkamai rūpintųsi auginamais vaikais, vaiko teisių apsaugos institucija nepateikė, tai taip pat įrodo, kad atsakovų požiūris į šeimą ir vaikus yra pasikeitęs į gera.
9. Teismas padarė išvadą, kad, pasikeitus atsakovų elgesiui į teigiamą pusę, nėra pagrindo atsakovei laikinai riboti motinos valdžią, o atsakovui taikyti griežčiausią tėvų teisių ir pareigų savo vaikams įgyvendinimą suvaržančią priemonę – neterminuotą tėvų valdžios apribojimą, be to, tėvų valdžios apribojimas šioje situacijoje būtų priešingas mažametės (*duomenys neskelbtini*) interesams. Esant nustatytoms aplinkybėms, taip pat nėra pagrindo nustatyti jai nuolatinę globą.
10. Teismas nustatė, kad atsakovų šeimos padėtis pasikeitė į teigiamą pusę, jie turi galimybes sudaryti mažametei (*duomenys neskelbtini*) tinkamas gyvenimo ir ugdymo sąlygas, tuo užtikrindami prigintinę jos teisę augti šeimoje kartu su tėvais ir kitais broliais ir seserimis. Duomenų, kad atsakovai galėtų kenkti mažametei (*duomenys neskelbtini*) interesams, byloje nenustatyta, todėl teismas padarė išvadą, kad atsakovų priešiškiniai yra pagrįsti.
11. Teismas nenustatė pagrindo taikyti šio sprendimo vykdymui pereinamąjį laikotarpį, kaip prašė trečiojo asmens atstovė, nes byloje nustatyta, kad mažametė (*duomenys neskelbtini*) pažįsta savo tėvus, močiutę, žino apie sesę, susitikimų ar telefoninių pokalbių metu su jais noriai bendrauja, t. y. atsakovų ir jų dukters (*duomenys neskelbtini*) ryšys yra atkurtas ir papildomos priemonės vaiko ir tėvų ryšiui stiprinti būtų perteklinės.
12. (*duomenys neskelbtini*) apygardos teismas, išnagrinėjęs bylą pagal ieškovo ir trečiųjų asmenų apeliacinius skundus, 2020 m. gruodžio 17 d. sprendimu pirmosios instancijos teismo sprendimą panaikino ir priėmė naują sprendimą – ieškinį tenkino iš dalies: terminuotai apribojo

atsakovės (*duomenys neskelbtini*) motinos valdžią ir atsakovo (*duomenys neskelbtini*) tėvo valdžią dukters (*duomenys neskelbtini*) atžvilgiu; nustatė (*duomenys neskelbtini*) nuolatinę globą; paskyrė trečiąjį asmenį (*duomenys neskelbtini*) vaiko nuolatinę globėją ir nustatė vaiko gyvenamąją vietą kartu su globėja; priteisė iš kiekvieno atsakovo materialinį išlaikymą (*duomenys neskelbtini*) periodinėmis išmokomis, mokamomis po 80 Eur kas mėnesį iki jos pilnametystės nuo civilinės bylos iškėlimo teisme dienos šią sumą indeksuojant Vyriausybės nustatyta tvarka, (*duomenys neskelbtini*) paskyrė išlaikymo lėšas tvarkyti užufrukto teise išimtinai vaiko interesams tenkinti; priešiškius atmetė.

13. Apeliacinės instancijos teismas papildomai pažymėjo, kad:

13.1. atsakovas per globos laikotarpį su dukterimi buvo susitikęs 2 kartus: 2018 m. (*duomenys neskelbtini*) ir 2020 m. (*duomenys neskelbtini*); atsakovė – 6 kartus: 2018 m. (*duomenys neskelbtini*), 2019 m. (*duomenys neskelbtini*)

13.2. atsakovai su trimis vaikais (*duomenys neskelbtini*) gyvena 2 kambarių, apie 40 kv. m. bute, esančiame (*duomenys neskelbtini*); butas yra su visais patogumais, jame yra pagrindiniai namų apyvokos daiktai;

13.3. 2018 m. (*duomenys neskelbtini*) vykusio laikinosios globos peržiūros / atvejo vadybos posėdžio metu siekiant, kad vaiko tėvai atkurtų ryšį su dukterimi, bendru posėdyje dalyvavusių specialistų ir šeimos narių sprendimu sudarytas pagalbos planas šeimai:

13.3.1. atsakovė įsipareigojo nuo 2019 m. vasario mėn. teikti išlaikymą dukteriai periodinėmis išmokomis po 50 Eur per mėnesį;

13.3.2. dalyvauti tikslinėse socialinio darbuotojo konsultacijose pozityvios tėvystės, konfliktų valdymo, įgūdžių ugdymo klausimais ne rečiau kaip vieną kartą per savaitę;

13.3.3. savarankiškai lankyti dukterį (*duomenys neskelbtini*) socialinių paslaugų centre, ne rečiau kaip du kartus per mėnesį, apie planuojamą susitikimą globėjai pranešti prieš savaitę;

13.3.4. tarpininkaujant centro specialistams gruodžio 17–23, gegužės 2–17 dienomis (vieną iš dienų) nuvykti į (*duomenys neskelbtini*) socialinių paslaugų centrą aplankyti dukters, susitikime dalyvaujant specialistams;

13.3.5. nustatyti dukteriai tėvystę;

13.3.6. atsakovui įsidarbinti ir išlaikyti darbą;

13.3.7. aktyviai bendradarbiauti su socialine darbuotoja sprendžiant socialines problemas, sistemingai ir laiku dalyvauti tikslinėse konsultacijose.

13.4. Tėvai įsipareigojimus vykdė tik iš dalies.

13.5. Iš biologinių tėvų ir šeimoje globojamo vaiko susitikimų protokolų matyti, kad susitikimų metu vaikas užmezga kontaktą su atsakove, tačiau ją suvokia ne kaip motiną; globėją vadina mama, nerimauja ir verkia, kai ši pasišalina ir patalpos. Be to, iš socialinės darbuotojos paaiškinimų teismo posėdyje bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme nustatyta, kad 2020 m. (*duomenys neskelbtini*) atsakovo susitikimas su (*duomenys neskelbtini*) vyko sklandžiai, atsakovas labai stengėsi užimti dukterį, ši jautėsi gerai. Susitikimas, kuris truko apie 2 valandas, vyko pozityviai.

14. Teisėjų kolegija, įvertinusi byloje esančių įrodymų visumą, jų tarpusavio ryšį, nusprendė, kad pirmosios instancijos teismo išvados nepagrįstos ir yra du savarankiški pagrindai apriboti atsakovų tėvų valdžią dukters atžvilgiu: 1) atsakovai vengia atlikti savo pareigas auklėti vaiką; 2) nesirūpina vaiku.

15. Atsakovai vengia atlikti savo pareigas auklėti vaiką, neteikia jam išlaikymo. Teisėjų kolegijos vertinimu, bet kuris socialiai atsakingas asmuo, besirūpinantis savo pareigomis vaikui, turi suvokti, kad nors vaikas gyvena nuo jo skyrium, vaikui reikalingas išlaikymas, nes reikia užtikrinti jo būtinuosius poreikius, tokius kaip būstas, maistas, sveikatos apsauga, higiena ir kt. Iš byloje esančių duomenų matyti, kad vaikas skyrium nuo atsakovės gyvena nuo 2018 m. (*duomenys neskelbtini*) 2018 m. (*duomenys neskelbtini*) atvejo vadybos posėdžio metu atsakovė įsipareigojo nuo 2019 m. vasario mėn. teikti išlaikymą dukteriai po 50 Eur periodinėmis išmokomis. Bylos nagrinėjimo apeliacinės instancijos teisme metu atsakovė nurodė, kad ji su globėja susitarė, jog vaikui išlaikymą teks globėjai nusiųsdama sauskėlių. Globėja patvirtino, kad iš atsakovės du kartus gavo maždaug 50 Eur vertės sauskėlių siuntinį. Be to, atsakovė dar du kartus atsiuntė kelis vaiko drabužius. Kito išlaikymo atsakovai vaikui neteikė. Be to, atsakovė nurodė, kad išlaikymo neteikė, nes nepasitikėjo globėja ir nežinojo, ar ši tinkamai panaudos vaikui skirtą išlaikymą. Atsakovai nepateikė jokių įrodymų, kad kokiu nors būdu siekė įgyvendinti savo išlaikymo pareigą. 100 Eur vertės sauskėlių ir kelių drabužių nupirkimo per trejų metų laikotarpį apeliacinės instancijos teismas nevertino kaip išlaikymo, atitinkančio vaiko poreikius, suteikimo. Atsakovų argumentus, kad nepasitikėjo globėja ir dėl to neteikė išlaikymo, teisėjų kolegija atmetė, nes byloje nėra jokių duomenų, kad globėja būtų netinkamai atlikusi savo pareigas. Teisėjų kolegija padarė išvadą, kad atsakovai yra socialiai neatsakingi ir vengia vykdyti savo pareigas dukteriai.

16. Be to, atsakovų vengimas auklėti vaiką, o kartu ir nesirūpinimas vaiku pasireiškia tuo, kad jie nepakankamai bendrauja su vaiku. Nuo 2018 m. (*duomenys neskelbtini*), t. y. per beveik trejus metus, atsakovė su vaiku buvo susitikusi 6 kartus, atsakovas – 2 kartus. Kaip matyti iš byloje esančių įrodymų, atsakovė buvo įpareigota su vaiku susitikti ne rečiau kaip 2 kartus per mėnesį. Toks susitikimų dažnumas buvo nustatytas pagalbos plane, siekiant, kad būtų atkurtas vaiko ir atsakovės ryšys. Taigi, iš esmės atsakovės susitikimų su vaiku dažnumas nebuvo ribojamas, tačiau buvo nustatytas minimalus susitikimų grafikas, užtikrinantis motinos ir vaiko ryšio atkūrimą. Kaip matyti iš byloje esančių duomenų, atsakovė nedėjo pastangų, kad atkurtų ryšį su vaiku, o atsakovas – kad jį suformuotų, todėl vaikas jų nelaiko savo šeima. Nuotolinis nesisteminis bendravimas telefonu, (*duomenys neskelbtini*) esant 3 metų 5 mėnesių, nekuria vaiko ir jo biologinių tėvų ryšio, nes, nesant nuolatinio tikro bendravimo, yra nepakankamas.

17. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad vaikas, kuris nuo (*duomenys neskelbtini*) mėnesių amžiaus (visą savo gyvenimą, kiek jis prisimena) gyvena su globėja ir jos sutuoktiniu, laiko juos savo šeima, globėjos namus laiko savo namais. Kraujo ryšių nebuvimas automatiškai nereikia, kad tokie santykiai nepatenka į šeimos sąvoką. Vaiko ir globėjos ryšys vaiko požiūriu yra nuolatinis, jis kitos šeimos nepažįsta ir nelaiko savęs jos dalimi, o vien biologinis vaiko ir tėvo (motinos) ryšys be papildomų teisinių arba faktinių elementų, rodančių artimų asmeninių ryšių buvimą, *ipso facto* (savaimė) nereikia šeimos gyvenimo. Tai aplinkybė, kad vaikas per susitikimus užmezga kontaktą su atsakovais, teisėjų kolegijos vertinimu, nereikia, kad vaikas pripažįsta juos kaip socialiai artimus asmenis. Be to, iš susitikimų protokolų matyti, kad vaikas, bendraudamas su atsakovais, po kurio laiko pradeda pasigesti globėjos, šaukia ją, ieško, taip išreikšdamas artimo žmogaus ir saugumo trūkumą.

18. Teisėjų kolegija pažymėjo ir tai, kad atsakovė paskutinį kartą su vaiku buvo susitikusi 2019 m. (*duomenys neskelbtini*), t. y. daugiau nei prieš metus. Atsakovės argumentą, kad ji dažniau su vaiku susitikti negalėjo, nes tarp jos ir vaiko gyvenamosios vietos yra didelis atstumas, ji per trejus metus tris kartus laukėsi ir gimdė, šiuo metu augina dar tris jaunesnius už (*duomenys neskelbtini*) vaikus, teismas atmetė, nurodęs, kad nors objektyviai sutiktina, jog trys nėštumai ir gimdymai bei trijų vaikų iki trijų metų auginimas apsunkino atsakovės galimybes dažniau bendrauti su dukterimi (*duomenys neskelbtini*), spręstina, kad tokios aplinkybės susiklostė dėl pačios atsakovės veiksmų, t. y. ji pasirinko gimdyti ir auginti kitus vaikus, o ne atkurti ryšį su globojama dukterimi.

19. Įvertinta ir tai, kad atsakovas niekada negyveno kartu su vaiku, jį matė tik kelis kartus, todėl jis turi ne atkurti ryšį su vaiku, o jį sukurti. Atsakovas nepateikė jokių argumentų, kodėl, nuo vaiko gimimo žinodamas, kad jis vaiko tėvas, nesiekė sukurti ryšio su vaiku.

20. Vertindamas tą aplinkybę, kad atsakovai gyvena (*duomenys neskelbtini*), o (*duomenys neskelbtini*) globėja – (*duomenys neskelbtini*) rajone, t. y. pakankamai toli vieni nuo kitų, apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad atsakovai, siekdami atkurti ryšį su vaiku, galėjo pakeisti savo gyvenamąją vietą – jie neturi turto (*duomenys neskelbtini*), nė vienas iš jų nedirba, jų pajamas sudaro tik socialinės išmokos (jos galėtų būti mokamos ir gyvenant kitos savivaldybės teritorijoje), vaikai yra tokio amžiaus, kad jų socialiniai ryšiai apsiriboja artimiausios šeimos aplinka. Taigi atsakovų intereso atkurti ir sukurti ryšį su dukterimi negalėjo lemti jų socialiniai interesai gyvenant dideliu atstumu.
21. Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo ir tai, kad nors nėra jokių duomenų, jog atsakovai nestokoja socialinių įgūdžių auginami kitus vaikus, tačiau tai nereiškia, kad jie pasirenkę vykdyti tėvų valdžią dukters (*duomenys neskelbtini*) atžvilgiu. Teisėjų kolegija, teismo posėdžio metu išklausi atsakovų paaiškinimus, nusprendė, kad jie nesuvokia skirtumo tarp vaikų, kuriuos nuolat augino šeimoje, ir dukters, kuri jau trejus metus globojama kitoje šeimoje, poreikių. Teismo posėdžio metu atsakovai nurodė, kad tuo atveju, jei vaikas jiems būtų grąžintas, jie nuvyktų pas globėją, pabendrautų su dukterimi, kad šiai nereikėtų staiga būti atskirtai nuo globėjos, ir ją pasiimtų į savo namus. Toks atsakovų supratimas, teisėjų kolegijos vertinimu, rodo aiškų nepasirengimą užtikrinti geriausių vaiko interesus, nes taip jiems veikiant vaikas staiga būtų atskirtas nuo visos savo socialinės aplinkos ir žmonių, kuriuos laiko savo šeima. Net ir tuo atveju, jei būtų nustatyta, jog atsakovai yra pasirengę vykdyti tėvų valdžią dukters (*duomenys neskelbtini*) atžvilgiu, jų duktė nėra pasirengusi persikelti pas atsakovus ir gyventi jų šeimoje.
22. Apeliacinės instancijos teismas atkreipė dėmesį į tai, kad vaiko teisė žinoti savo tėvus, būti jų auklėjamam ir vaiko teisė į šeimos ryšius ne visada reiškia tą patį. Konstatavusi, kad vaiko faktinė šeima yra jo globėjos šeima, taip pat nustatiusi, kad atsakovai globos laikotarpiu nepakankamai siekė bendrauti su dukterimi ir tokiais savo veiksmais neatkūrė ir nesukūrė ryšio su dukterimi, be to, neteikė jai išlaikymo, t. y. nevykdė tėvų valdžios dukters atžvilgiu, bei nesiūpino dukterimi, teisėjų kolegija nusprendė, kad yra pagrindas riboti tėvų valdžią vaiko atžvilgiu, o atsakovų priešiškių reikalavimas grąžinti jiems dukterį atmetinas.
23. Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, bylos nagrinėjimo metu atsakovams susituokus, gyvenant šeimoje, auginant kitus vaikus, jiems kartu teikiant socialines paslaugas ir darant išvadą, kad atsakovų ryšys su dukterimi ateityje gali būti sukurtas, padėtis gali pasikeisti, taigi nėra pagrindo atsakovo valdžią dukters atžvilgiu riboti neterminuotai. Teismas taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad tėvams išlieka teisė matytis su vaiku, išskyrus atvejus, kai tai prieštarauja vaiko interesams (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – [CK](#)) 3.180 straipsnio 4 dalis), o įrodžius, kad tėvas (motina) pakeitė savo elgesį ir gali auklėti vaiką, tėvų valdžios apribojimas gali būti panaikintas ([CK](#) 3.181 straipsnis).
24. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad šioje byloje atsakovams tėvų valdžią vaiko atžvilgiu apribota terminuotai, taigi, nėra [CK](#) 3.257 straipsnyje nurodytų vaiko nuolatinės globos (rūpybos) nustatymo pagrindų, tačiau kartu įvertino, kad vaiko laikinoji globa trunka jau daugiau nei trejus metus, t. y. tapo nuolatinio pobūdžio, atsižvelgė į [CK](#) 3.183 straipsnio 4 dalies, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir [CPK](#)) 496¹ straipsnio nuostatas, kad vaiko globa (rūpyba) turi būti nustatyta teismo sprendimu, o teismo sprendimu gali būti nustatyta tik nuolatinė globa (rūpyba), ir nusprendė skirti (*duomenys neskelbtini*) nuolatinę globą.
25. Atsižvelgdama į tai, kad (*duomenys neskelbtini*) globėjos šeimoje yra sudarytos labai geros gyvenimo sąlygos, atitinkančios vaiko amžių, išsivystymą bei poreikius, globėja tinkamai atlieka savo pareigas, visapusiškai užtikrina (*duomenys neskelbtini*) interesus, (*duomenys neskelbtini*) lanko darželį, pati yra nurodžiusi, kad čia jos namai ir jai čia patinka, tarp globėjos ir (*duomenys neskelbtini*) yra stiprus emocinis ryšys, trečiasis asmuo (*duomenys neskelbtini*) sutinka tapti mergaitės nuolatine globėja, yra pasirengusi globoti (*duomenys neskelbtini*), teisėjų kolegija (*duomenys neskelbtini*) nuolatinę globėją skyrė (*duomenys neskelbtini*).
26. Teisėjų kolegija įvertino atsakovų turtinę padėtį – atsakovas yra jaunas, darbingas, tačiau nedirba, jokių pajamų neturi; atsakovė nedirba, augina (*duomenys neskelbtini*) gimusį vaiką; atsakovės pajamas sudaro tik apie 675 Eur socialinės išmokos; atsakovai augina tris vaikus iki 3 metų amžiaus. Tačiau atsakovai gyvena kartu, yra jauni ir darbingi, todėl bent vienas iš jų turi visas galimybes dirbti, gauti pajamų ir išlaikyti skyrium gyvenančią dukterį. Teismas nusprendė, kad visos abejonės dėl atsakovų turtinės padėties vertintinos vaiko naudai. Įvertinęs vaiko poreikius, atsakovų galimybes teikti išlaikymą, apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad ieškino reikalavimas priteisti iš atsakovų iš kiekvieno išlaikymą periodinėmis išmokomis mokamomis kas mėnesį po 80 Eur dukteriai (*duomenys neskelbtini*) pagrįstas.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimų į jį teisiniai argumentai

27. Atsakovė kasaciniu skundu prašo panaikinti (*duomenys neskelbtini*) apygardos teismo 2020 m. gruodžio 17 d. sprendimą ir palikti galioti (*duomenys neskelbtini*) apylinkės teismo 2020 m. birželio 15 d. sprendimą; paskirstyti bylinėjimosi išlaidas. Kasacinis skundas yra grindžiamas šiais argumentais:
- 27.1. Apeliacinės instancijos teismas nukrypo nuo konstitucinio lygybės prieš įstatymus ir nediskriminavimo principo, nes teismo teiginys, kad „nors objektyviai sutiktina, kad trys nėštumai ir gimdymai bei trijų vaikų iki trejų metų auginimas apsunkino atsakovės galimybes dažniau bendrauti su dukterimi (*duomenys neskelbtini*)“, sprendžia, kad tokios aplinkybės susiklostė dėl pačios atsakovės veiksmų, t. y. ji pasirinko gimdyti ir auginti kitus vaikus, o ne atstatyti ryšį su globojama dukra“, yra diskriminacinio pobūdžio, išreiškiantis neigiamą požiūrį į motinystę ir daugiavaikę motiną. Atsižvelgdamas į tikslą grąžinti vaiką į šeimą, pirmosios instancijos teismas įvertino tėvų elgesį ir nusprendė, kad vaiką galima grąžinti į šeimą. Tačiau apeliacinės instancijos teismas iškėlė į pirmą vietą teismo materialinio apribojimo principą. Toks principas yra iš esmės diskriminacinis tėvų atžvilgiu, kadangi ne kiekviena jauna šeima yra pakankamai materialiai apsirūpinusi, o Lietuvos Respublikos Konstitucija draudžia teikti privilegijas dėl lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu (Konstitucijos 29 straipsnis). Toks teismo sprendimas nesprendžia problemos iš esmės, o toliau ją gilina.
- 27.2. Nagrinėjamu atveju aktualus Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – EŽTK) 8 straipsnio (teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą) aiškinimas ir taikymas, kuris formuojamas Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – ir EŽTT) praktikoje. EŽTT jurisprudencijoje plėtojamas principas, kad tėvo (motinos) ir vaiko buvimas kartu, mėgavinasis vienas kito draugija yra esminė šeimos gyvenimo sudedamoji dalis. Apeliacinės instancijos teismas akcentavo vaiko interesų primenybę, bet neišanalizavo tėvų veiksmų neteisėtumo bei priešingumo vaiko interesams, t. y. kaip ir nuo ko yra ginamos vaiko teisės. Tai, kad atsakovė pagimdė ir augina kitus tris vaikus, ir nėra duomenų, jog jie auginami netinkamai, teismui nėra pakankamas argumentas dėl atsakovės pasirošimo grąžinti į šeimą ir auginti (*duomenys neskelbtini*). Be to, vaiko interesai nėra vien tik materialūs jo aprūpinimas, tai ir teisė augti savo biologinėje šeimoje, bendrauti tiesiogiai, o ne telefonu su savo motina ir tėvu, broliais, seserimis. (*duomenys neskelbtini*) yra atskirta ne tik nuo savo tėvų, bet ir kraujo brolių ir seserų, tai gali būti tik išimtinu atveju, kai yra reali grėsmė vaikui. Duomenų, kad gyvenimas biologinėje šeimoje yra grėsmė (*duomenys neskelbtini*), byloje nėra. Taigi, apeliacinės instancijos teismas, pabrėždamas vaiko atskyrimo išimtinumą, turėjo argumentuoti ne tik tai, kodėl tai yra taikoma (*duomenys neskelbtini*) atveju, bet ir kokia grėsmė vaiko gyvybei yra iškilusi, ir kodėl šiuo atveju apsauga netaikoma kitų vaikų atžvilgiu – ar jie nėra lygiavertčiai piliečiai, ar jiems taikomos įstatymų išimtys. Teismas, nagrinėdamas ieškinį dėl tėvų valdžios apribojimo, turi analizuoti ne tik atskiro vaiko, bet ir visų šeimoje auginamų vaikų atvejus. Aiškinant [CK](#) 3.180 straipsnio normą gramatiškai, pažeidimai turi būti nustatyti ne vieno, o visų vaikų atžvilgiu.
- 27.3. Bylos nagrinėjimo metu buvo akcentuojami tik atsakovų neigiami veiksmai, tačiau visiškai nepasisakyta dėl ieškovo pareigų įgyvendinimo, taip buvo pažeistas šalių rungimosi principas.

- 27.4. (*duomenys neskelbtini*) atvejis išskirtinis tuo, kad jį buvo palyginti greitai perduota globėjai. Ieškovo yra teigiama, kad atsakovė pagimdė nepilnametę ir kartu su vaiku bėgo iš globos namų. Šio amžiaus ir tipo žmogaus elgesį apibūdino Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-432/2014: „psichologijos mokslas išskiria vadinamąją pseudobranda – reiškinį, kai individas prisima suaugusiųjų vaidmenį (pradedą lytinius santykius, tampa tėvu (mama), ima vartoti alkoholį ir pan.), tačiau psichologine branda nepasizymi“. Taigi, šiuo atveju yra labai svarbus valstybės institucijų vaidmuo ir pagalba šio amžiaus žmonėms. Tačiau užuot sulaukusi pagalbos išsiugdyti brandų socialiai atsakingą motinišką elgesį, atsakovė susidūrė su skubiu jos ir jos vaiko atskyrimu. EŽTK pažymi, kad valstybės valdžios institucijos, sprendžiamos dėl būtinumo patikėti vaiką ne jobiologiniams tėvams ypač skubiomis aplinkybėmis, egzistuojant grėsmei vaiko sveikatai ir gerovei, naudojasi plačiomis vertinimo laisvės ribomis, tačiau kruopštesnio tyrimo reikalauja bet kokie tolimesni tėvų teisių, pvz., tėvų valdžios, bendravimo teisių, ribojimai.
- 27.5. Lieka neaišku, kodėl (*duomenys neskelbtini*) taip skubiai buvo perduota svetimų žmonių globai, nors Vaiko laikinosios globos (rūpybos) nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministrės 2002 m. balandžio 18 d. įsakymu Nr. 56, 21.5 punktas įpareigoja atsakingą instituciją surinkti informaciją apie vaiko brolius, seseris ir senelius (jeigu turi) bei jų gyvenamąją vietą. (*duomenys neskelbtini*) iš tėvo pusės turi senelius, todėl globėja galėjo būti paskirta ir senelė. Pažymėtina ir tai, kad, laikantis vaiko geriamojo ir šeiminio principo, globėju galėjo būti paskirtas bent jau tos pačios ar besiribojančių savivaldybių, kaip ir atsakovai, gyventojas, tokiu būdu užtikrinant realų vaiko ir tėvų santykių atkūrimą. Tačiau šiuo atveju buvo pasinaudota (*duomenys neskelbtini*) socialine padėtimi ir globėju paskirtas asmuo, gyvenantis už 200 km, tokiu būdu apsunkinant artimiausių žmonių – motinos ir vaiko bendravimą. Toks sprendimas yra diskriminacinis, net gali būti sulyginamas su Protokole dėl prekybos žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais, prevencijos, sustabdymo bei baudimo už vertinimą jį, papildančiame Jungtinių Tautų konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą, įvesta sąvoka „piktnaudžiavimas padėtimi ar pažeidžiamumu“. Jei žmogus šiuo metu augina tris vaikus ir dėl to problemų nekyla, tai reiškia, kad tuo metu, kai jo vaikui buvo nustatyta laikinoji globa, tai įvyko ne vien tik dėl to, kad motina buvo nepakankamai atsakinga, bet ir dėl to, kad atsakingos institucijos nedėjo pakankamai pastangų, kad to neįvyktų. Ir šiuo atveju, užuot padėjusios jaunai motinai išugdyti motinystės įgūdžius ir užuot suartinusios vaiką su motina, jos tai bando padaryti vadinamuoju nuotoliniu būdu – iš pradžių apgyvendindamos vaiką už poros šimtų kilometrų nuo motinos, kuri, gimdydama ir augindama kitus vaikus, sunkiai gali visai dienai palikti naujagimius, o šiuo metu, įvedus karantiną ir apribojus judėjimą tarp savivaldybių, dar ir globėja prieštarauja ne tik asmeniniams susitikimams, bet ir nuotoliniam bendravimui, nes skverbiama į asmeninę erdvę. Todėl darytina išvada, kad atsakingų institucijų veiksmai taip pat užprogramavo tai, jog tėvams būtų kuo sunkiau atkurti ryšį su vaiku. Apeliacinės instancijos teismas teisingai konstatavo, kad EŽTK 8 straipsnis apima tėvų teisęintis priemonių siekiant susivienyti su savo vaiku ir nacionalinių valdžios institucijų pareigąintis tokių veiksmų, tačiau teismas visiškai nenagrinėjo nacionalinės valdžios institucijos veiksmų tinkamumo įgyvendinant jai suteiktas pareigas, nors teismas tokio pobūdžio byloje turi iniciatyvos teisę nustatyti tam tikras aplinkybes. Apeliacinės instancijos teismas netiesiogiai pateisina valstybinės institucijos neveikimą ir tenkinimą tuo, kad globėja savo pareigą vaikui atlieka gerai, ir visiškai nesirūpino, kad vaikas būtų ruošiamas grąžinti į šeimą. Šiuo atveju, nustatant globą (*duomenys neskelbtini*), buvo pažeisti CK 3.249 straipsnyje nurodyti antras ir ketvirtas vaiko globos nustatymo principai, t. y. ieškovas net neužsimena apie tai, dėl ko nebuvo siūlyta globa vaiko giminiams ir kodėl iki šiol (*duomenys neskelbtini*) yra atskirta nuo savo seserų ir brolių. Apeliacinės instancijos teismas nesigilino į visos (*duomenys neskelbtini*) šeimos situaciją, o tik rėmėsi ieškovo ir trečiojo asmens teiginiais.
28. Atsakovas prisideda prie kasacinio skundo.
29. Ieškovas atsiliepimu į kasacinį skundą prašo jį atmesti, (*duomenys neskelbtini*) apygardos teismo 2020 m. gruodžio 17 d. sprendimą palikti nepakeistą. Atsiliepinamas grindžiamas šiais argumentais:
- 29.1. Šios bylos nagrinėjimo dalykas yra atsakovų valdžios įgyvendinimas (*duomenys neskelbtini*) atžvilgiu. Ieškovas tvirtino, kad tėvai netinkamai įgyvendino (neįgyvendino) valdžią vaiko atžvilgiu, todėl turėjo įrodyti tėvų valdžios nepanaudojimo ar netinkamo naudojimo faktus. Ieškovo funkcijų vykdymas nebuvo ir nėra šios bylos nagrinėjimo dalykas, todėl teismas neturėjo pagrindo atlikti ieškovo veiksmų vertinimą. Rungimosi principas nebuvo pažeistas, nes tiek ieškovui, tiek atsakovams buvo sudarytos vienodos galimybės rungtis: buvo priimti abiejų šalių rašytiniai įrodymai, išklausti žodiniai paaiškinimai, suteikta teisė pasisakyti baigiamosiose kalbose.
- 29.2. Apeliacinės instancijos teismas pagrįstai nustatė tėvų valdžios apribojimo pagrindus, nes (*duomenys neskelbtini*) tėvai dėl savo kaltės vengė vykdyti konstitucinę tėvų pareigą rūpintis vaiku, jo neišlaikė, todėl vaikas liko be tėvų priežiūros. Laikinosios globos nustatymas neatėmė iš motinos teisės rūpintis vaiku ir su juo bendrauti – priešingai, nustatant vaiko globą globos namuose (*duomenys neskelbtini*), vaiko motina buvo apgyvendinta kartu su vaiku, suteikiant visas sąlygas vykdyti motinos valdžios turinį sudarančias pareigas, auginti savo vaiką ir rūpintis juo, tačiau atsakovė dėl savo pačios kaltės, neatsakingumo, nerūpestingumo ir atsakomybės neturėjimo nesirūpino vaiku, jo tinkamai neprižiūrėjo, tokiais savo veiksmais sukeldama grėsmę vaiko saugumui. Atsakovei sulaukus pilnametystės, situacija nesikeitė. Atsakovė nedėjo pastangų, kad atkurtų ryšį su vaiku, o atsakovas – kad jį suformuotų. Atsakovams buvo suteikta galimybė vykdyti pas dukterį keliones organizuojant socialinių paslaugų centro darbuotojams, tereikėjo atsakovų noro ir iniciatyvos (2018 m. (*duomenys neskelbtini*) socialinių paslaugų centro atvejo vadybos pagalbos planas). Atsakovė siekia pateisinti savo elgesį ieškovo teikiamos pagalbos trūkumu, tačiau tiek ieškovas, tiek socialines paslaugas teikianti institucija (socialinių paslaugų centras) nuolat skatino vaiko tėvus rūpintis vaiku, teikti jam išlaikymą, domėtis jo poreikiais, bendrauti (buvo rengiami atvejo vadybos posėdžiai, sudarinėjami pagalbos šeimai planai, siūlomos pozityvios tėvystės, konfliktų valdymo, įgūdžių ugdymo konsultacijos, tarpininkavimo nuvežant aplankyti vaiką paslaugos), tačiau nei vaiko tėvas, nei motina (tiek būdama nepilnametė, tiek sulaukusi pilnametystės) dėl savo neatsakingumo ir nerūpestingumo vaiku nesirūpino, nerodė iniciatyvos bendrauti, kurti bei stiprinti tarpusavio ryšį, kad susigrąžintų vaiką į šeimą. Atkreiptinas dėmesys, kad atsakovai nekeičia savo elgesio ir toliau – nuo apeliacinės instancijos teismo sprendimo priėmimo (2020 m. gruodžio 17 d.) nė karto nesidomėjo dėl galimybės aplankyti vaiką, neteikė jam išlaikymo.
- 29.3. Apeliacinės instancijos teismas teisingai nustatė, kad vaiko interesus augti saugioje ir damioje aplinkoje užtikrintų vaiko palikimas gyventi su globėjais (vaikas beveik nuo pat gimimo gyvena su jais ir juos sieja glaudūs ryšiai). Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad tėvų valdžia turi būti įgyvendinama nuolat ir teismas turi vertinti nuosekliai pasikartojančius tėvo (motinos) veiksmus. Tėvystė (motinystė) visų pirma yra pareigos vaikui, o ne teisės į vaiką (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. rugpjūčio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-548-915/2015). Domėtis vaiku neužtenka, tėvai vaikus turi auginti, tenkindami jų fiziologinius, emocinius, ugdymo ir kitus svarbius poreikius. Tinkamas vaiko poreikių identifikavimas yra viena iš tėvų pareigų, kurios nevykdymas dėl aplaidumo ar abejingumo savo tėviškomis pareigoms laikytina kaltais veiksmais (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. kovo 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-92/2014). Vadovaujantis prioritetingos vaiko teisių apsaugos principu ir esant nustatytiems nesirūpinimo vaiku bei vengimo atlikti pareigą auklėti vaiką faktams bei tėvų kaltei, ieškovo įsitikinimu, yra pagrindas taikyti CK 3.180 straipsnio 1 dalį ir apriboti atsakovams tėvų valdžią (*duomenys neskelbtini*) atžvilgiu.
- 29.4. Įstatymai aiškiai nurodo, kad tėvų valdžios apribojimas taikomas tik dėl tų vaikų ir tik tam iš tėvų, dėl kurio priimtas teismo sprendimas (CK 3.180 straipsnio 5 dalis). Taigi, sistemiškai aiškinant šią teisės normą, tėvų valdžia gali būti apribota tik vieno, konkretaus vaiko atžvilgiu. Aplinkybė, kad atsakovai augina kitus vaikus, nesudaro pagrindo teigti, kad jie tinkamai rūpinasi ar rūpintųsi ir (*duomenys neskelbtini*). Nagrinėjamu atveju buvo taikomas tėvų valdžios apribojimo, bet ne teismo leidimų paimti vaiką iš nesaugios aplinkos institutas, todėl skunde keliami klausimai dėl grėsmės (*duomenys neskelbtini*) gyvybei nesusiję su ginčo objektu. Įstatymas neįtvirtina, kad ribojant tėvų valdžią būtina nustatyti, jog vaiko gyvybei gresia pavojus.
- 29.5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. rugpjūčio 17 d. nutartyje nurodyta, kad vien biologinė giminytė be tolimesnių teisinių ar faktinių elementų, rodančių artimų asmeninių ryšių egzistavimą, yra nepakankama apsaugai pagal EŽTK 8 straipsnį taikyti. Sutiktina su

apeliacinės instancijos padaryta išvada, jog aplinkybė, kad vaikas susitikimų metu užmezga kontaktą su atsakovais, dar nereiškia, kad vaikas pripažįsta juos kaip socialiai artimus asmenis. Pažymėtina, kad apeliacinės instancijos teismas atsakovų tėvų valdžią (*duomenys neskelbtini*) atžvilgiu apribojo tik laikinai, paslaugų teikimas šeimai nebus nutraukiamas būtent tam, kad tėvai atkurtų ir sukurtų ryšį su vaiku, įrodytų savo pastangų tęstinumą ir nedeklaratyvumą. Akivaizdu, kad (*duomenys neskelbtini*) sugrąžinimas į biologinę šeimą šiuo metu neatitiktų jos interesų, mergaitė nėra pasirengusi persikelti pas atsakovus ir gyventi jų šeimoje. Pažymėtina, kad dėl šeimos ryšių tarp (*duomenys neskelbtini*) ir globėjos susiformavimo, vaiko prisirišimo prie kitų asmenų, bet ne biologinių tėvų yra atsakingi patys tėvai (atsakovai), kadangi tokia situacija susidarė dėl jų nesirūpinimo, nesidomėjimo vaiku, pastangų artimam ryšiui sukurti nedėjimo. Priešingai nei teigia atsakovė, valstybinės institucijos, įskaitant ieškovo, nuo pat laikinosios globos nustatymo 2017 metais siekė padėti atsakovei neprarasti, o praradus – atkurti artimą ryšį su vaiku, kad vaikas galėtų grįžti į šeimą, tačiau lemiamas veiksnys ryšiui tarp vaiko ir tėvų išsaugoti ir atkurti yra pačių tėvų noras, pastangos ir aktyvūs veiksmai. Kaip pirmiau nurodyta, atsakovams buvo suteikta visa įmanoma pagalba, sudarytos visos sąlygos bendrauti su dukterimi, tačiau, nesant pakankamo tėvų noro bei pastangų, vien valstybinių institucijų veiksmų tėvų ir vaiko ryšiui išsaugoti, deja, nepakanka. Atsakovai yra suaugę, subrendę, veiksnius asmenys, todėl turėtų prisiimti atsakomybę neieškodami pasiteisinimų, prisidengdami valstybės pareigomis.

- 29.6. Atsakovei nededant pakankamai pastangų, kad būtų galima grąžinti vaiką į šeimą, vadovaujantis [CK 3.261 straipsnio](#) 3 punktu bei atsižvelgiant į [CK 3.264 straipsnio](#) 5 dalyje nurodytus prioritetus, buvo ieškoma vaiką galinti globoti šeima, kadangi giminių ar asmenų, su vaiku susijusių emociniais ryšiais, pageidaujančių jį globoti, neatsirado. Ieškant vaiko globėjo, jokių būdų nebuvo tikslo vaiką apgyvendinti kuo toliau nuo biologinių tėvų, nebuvo siekta kurti barjerą tarp vaiko ir tėvų, nes institucijų tikslas yra grąžinti vaiką į šeimą. Įvertinus tai, kad (*duomenys neskelbtini*) gyvenamoji vieta buvo nustatyta kitoje, nei jos tėvai gyvena, savivaldybėje, mergaitės tėvams buvo teikiama tarpininkavimo (pavėžėjimo) paslauga bendraujant su vaiku. Atsakovų argumentas, kad su vaiku jie mažai bendravo, nes vaiko globa nustatyta toli nuo jų gyvenamosios vietos, atmestinas.
- 29.7. (*duomenys neskelbtini*) globėju skiriant globos namus (*duomenys neskelbtini*), vėliau – (*duomenys neskelbtini*), (*duomenys neskelbtini*) tėvystė nebuvo nustatyta, todėl ieškovas neturėjo galimybės siūlyti ją globoti seneliams ar kitiems asmenims iš tėvo pusės. Atsakovas tėvystę (*duomenys neskelbtini*) atžvilgiu pripažino tik 2019 m. (*duomenys neskelbtini*), (*duomenys neskelbtini*) daugiau kaip vienerius metus globojant (*duomenys neskelbtini*) šeimoje. Pažymėtina ir tai, kad po tėvystės pripažinimo su prašymu globoti mergaitę nesikreipė nė vienas asmuo, įskaitant artimus asmenis iš tėvo pusės.
- 29.8. [CK 3.249](#) straipsnio 1 dalies 4 punkte įtvirtintas principas aktualus parenkant globėją keliems vienos šeimos vaikams – skiriant globėją, turi būti siekiama brolių ir seserų neiškirti, parenkant jiems vieną globėją. Nagrinėjamu atveju globėjas buvo skiriamas tik vienam šeimos vaikui – (*duomenys neskelbtini*), ji brolių ar seserų dar neturėjo, jie gimė vėliau.
- 29.9. Atsakovai niekada nebuvo diskriminuojami, juo labiau nebuvo siekiama jiems skubotai riboti tėvų valdžią. Nuo pat pirmojo globėjo vaikui skyrimo buvo siekiama padėti atsakovams susigrąžinti vaiką į šeimą – atsakovei buvo suteikta teisė gyventi globos namuose (*duomenys neskelbtini*) kartu su savo dukterimi, teikiant socialines paslaugas bei pagalbą. Atsakovei dėl netinkamo gyvenimo būdo buvo sunku užtikrinti saugias vaiko auginimo sąlygas, tačiau pagalba ir toliau buvo teikiama, neskubant riboti motinos valdžios, tęsiant laikinąją globą, tikintis grąžinti vaiką į šeimą. Atsakovės suinteresuotumas keisti savo elgesį ir požiūrį į (*duomenys neskelbtini*) poreikių tenkinimą buvo menkas, realias pastangas tiek ji, tiek vėliau tėvystę pripažinęs atsakovas pradėdavo rodyti prieš atvejo vadybos posėdžius, iškilus tėvų valdžios ribojimo grėsmei. Laikinosios globos periodu yra labai svarbus aktyvus tėvų elgesys ir bendradarbiavimas tiek su socialines paslaugas teikiančiomis, vaiko teises užtikrinančiomis institucijomis, tiek su vaiko globėju, kad būtų neprarastas ryšys su vaiku ir tėvai galėtų geriau pažinti vaiko poreikius ir jų tenkinimo galimybes. Šeimos ryšiai turi būti gyvi, puoselėjami ir palaikomi aktyviais tėvų veiksmais nuolat, vaiko teisės turi būti užtikrinamos nenutrūkstamai, o ne tik tada, kai iškyla grėsmė prarasti tėvų valdžią vaikui. Atsakovams nededant pakankamai pastangų sugrąžinti vaiką į šeimą, nebendraujant nuosekliai su vaiku, nesiekiant sukurti artimo ryšio (įsivaizduojant, kad vaikas juos priima kaip tėvus vos po keleto kartų bendravimo), vadovaujantis geriausiais vaiko interesais buvo kreiptasi dėl atsakovų tėvų valdžios ribojimo (*duomenys neskelbtini*) atžvilgiu ir nuolatinės globos jai nustatymo. Atsakovai turi galimybes vaiką susigrąžinti, tačiau vaiko interesais būtina prieš tai atkurti ir sukurti tarpusavio ryšį, nes aplinkybė, kad vaikas keletą kartų susitikęs bendravo su atsakovais, nesudaro pagrindo teigti, kad vaikas priima juos kaip savo tėvus.
30. Atsiliepimu į kasacinį skundą tretieji asmenys prašo jį atmesti ir (*duomenys neskelbtini*) apygardos teismo 2020 m. gruodžio 17 d. sprendimą palikti nepakeistą; priteisti iš atsakovės patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepinamas grindžiamas šiais argumentais:
- 30.1. Apeliacinės instancijos teismas argumentu, kad atsakovė pasirinko gimdyti ir auginti kitus vaikus, o ne atkurti ryšį su globojama dukterimi, neišreiškė visiškai jokio požiūrio nei į motinystę, nei į daugiavaikę motiną, o tiesiog atkreipė dėmesį į atsakovų socialinį brandumą bei jų supratimą apie pareigų dukteriai (*duomenys neskelbtini*) vykdymą. Tiek Konstitucijoje, tiek kituose galiojančiuose teisės aktuose, susijusiuose su vaiko teisėmis, bei teismų praktikoje nurodoma, kad tėvai turi būti socialiai atsakingi, kad tėvystė (motinystė) visų pirma yra pareigos vaikui, o ne teisės į vaiką, kad tėvai turi auginti vaiką, tenkindami jo fiziologinius, emocinius, ugdymo ir kitus svarbius poreikius. Tinkamas vaiko poreikių identifikavimas yra viena iš tėvų pareigų, kurios nevykdymas dėl aplaidumo ar abejingumo savo tėviškomis pareigoms laikytina kaltais veiksmais. Apeliacinės instancijos teismas, pažymėdamas, kad atsakovė per trejus metus tris kartus laukėsi ir gimė, ir šiuo metu augina dar tris jaunesnius už (*duomenys neskelbtini*) vaikus, sprendė apie atsakovės socialinį brandumą bei pareigų vaikams vykdymo suvokimą.
- 30.2. Apeliacinės instancijos teismas apeliacinius skundus išnagrinėjo žodinio proceso tvarka, tad proceso šalims buvo sudarytos vienodos galimybės išdėstyti visus savo argumentus bei atsikirtimus, taigi [CPK 12](#) straipsnyje įtvirtintas rungimosi principas nebuvo pažeistas. Iš skundžiamo apeliacinės instancijos teismo sprendimo akivaizdu, kad teismas, tik labai išsamiai ir objektyviai išnagrinėjęs visas faktines bylos aplinkybes bei byloje esančius įrodymus, nustatė, jog šiuo atveju yra du savarankiški pagrindai apriboti atsakovų tėvų valdžią dukters atžvilgiu: venginas atlikti savo pareigą auklėti vaiką ir nesirūpinimas vaiku.
- 30.3. Šioje byloje nebuvo keliamas klausimas dėl ieškovo pareigų įgyvendinimo ar netinkamo įgyvendinimo. Ieškovo pareigų vykdymas nėra šios bylos dalykas, tad apeliacinės instancijos teismas neturėjo jokio pagrindo išeiti už apeliacinio skundo ribų.
- 30.4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje nurodoma, kad laikinosios globos periodu yra labai svarbus aktyvus tėvų elgesys ir bendradarbiavimas tiek su socialines paslaugas teikiančiomis, vaiko teises užtikrinančiomis institucijomis, tiek su vaiko globėju, kad būtų neprarastas ryšys su vaiku ir tėvai galėtų geriau pažinti vaiko poreikius bei jų tenkinimo galimybes. Šeimos ryšiai turi būti gyvi, puoselėjami ir palaikomi aktyviais tėvų veiksmais nuolat, vaiko teisės turi būti užtikrinamos nenutrūkstamai, o ne tik tada, kai iškyla grėsmė prarasti tėvų valdžią vaikui. Apeliacinės instancijos teismas visiškai pagrįstai nusprendė, kad tai, jog atsakovai augina kitus savo vaikus, nereiškia, kad jie yra pasirengę vykdyti tėvų valdžią dukters (*duomenys neskelbtini*) atžvilgiu. Būtent tai, kad atsakovai nesuvokia susidariusios situacijos ir visiškai nesupranta, kokiais pasekmės jų dukteriai gali sukelti staigus jos atskyrimas nuo tos socialinės aplinkos, kurioje ji auga jau daugiau kaip trejus metus, ir gali sukelti didžiulę grėsmę (*duomenys neskelbtini*).
- 30.5. Tiek kasacinio teismo, tiek ir EŽTT praktikoje yra nurodoma, kad turi būti nustatyta teisinga pusiausvyra tarp vaiko intereso likti viešojoje globoje ir tėvų intereso vėl būti kartu su vaiku. Sprendžiant šią užduotį ypatinga svarba teikiama geriausiams vaiko interesams, kurie gali būti viršesni už tėvų interesus. Atsakovai viso proceso metu akcentuoja tik savo teisę į dukterį ir tai, kad vaikas yra atskirtas nuo biologinių tėvų bei jaunesnių brolių ir seserų (kurių visiškai nepažįsta ir neturi su jais jokio emocinio ryšio). Akivaizdu, kad atsakovai nededa visiškai jokių pastangų pagerinti savo finansinę padėtį ir pradėti teikti dukteriai bent kokio dydžio išlaikymą. Sutiktina su apeliacinės instancijos teismo išvada, kad atsakovai yra socialiai neatsakingi, vengia atlikti savo pareigas dukteriai ir patys susikuria tokias

aplinkybes, kuriais paskui bando pateisinti savo neveikimą.

- 30.6. Viso proceso metu nebuvo keliamas klausimas dėl globėjos pakeitimo. Neiatsakovai, nei pati atsakovo motina (*duomenys neskelbtini*) neprašė jos paskirti (*duomenys neskelbtini*) globėja ir nustatyti vaiko gyvenamąją vietą su ja. Tad nėra jokio pagrindo sutikti su kasacinio skundo argumentu, kad sprendimas paskirti globėja (*duomenys neskelbtini*), gyvenančią už 200 km, buvo priimtas pasinaudojant (*duomenys neskelbtini*) socialine padėtimi, yra diskriminacinis.
- 30.7. Apeliacinės instancijos teismas labai išsamiai įsigilino į visos (*duomenys neskelbtini*) šeimos situaciją, išsamiai ir objektyviai išnagrinėjo visas bylos aplinkybes.
- 30.8. Apeliacinės instancijos teismas visiškai aiškiai nurodė, kad nėra pagrindo atsakovo valdžią dukters atžvilgiu riboti neterminuotai, o nustatius, kad tėvai (tėvas ar motina) deda pastangas pakeisti savo elgesį arba yra kitų priežasčių, kurios leidžia pagrįstai manyti, kad egzistuoja reali galimybė grąžinti vaiką į šeimą, valstybinė vaiko teisių apsaugos institucija gali priimti sprendimą kreiptis į teismą su prašymu dėl vaiko atskyrimo nuo tėvų panaikinimo. Pažymėtina ir tai, kad ieškinį dėl tėvų valdžios apribojimo panaikinimo gali paduoti ir vaiko tėvai (vienas iš tėvų), kuriems yra taikytas tėvų valdžios apribojimas ([CK 3.182](#) straipsnio 3 dalis).
- 30.9. Atsakovė, teikdama argumentus dėl tariamo proceso bei materialiosios teisės normų pažeidimo, siekia, kad, bylą nagrinėjant kasacine tvarka, iš naujo būtų vertinamos faktinės bylos aplinkybės, byloje surinkti įrodymai, jų turinys ir, remiantis kasaciniame skunde išdėstytais teiginiais, padarytos kitokios išvados.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl teisės normų, reglamentuojančių tėvų valdžios apribojimą, taikymo ir aiškinimo

31. Pagal Konstitucijos 38 straipsnio 2, 6 dalis tėvai yra atsakingi už savo vaikų auginimą ir auklėjimą, jų išlaikymą iki pilnametystės, o valstybės pareiga – pagal išgales teikti paramą šeimoms, auginančioms ir auklėjančioms vaikus namuose. Vaiko teisė į šeimos ryšius yra pirmojo lygio teisė, kadangi šeimoje nuo pirmųjų vaiko gimimo dienų ugdomos jo vertybės, elgesio normos, patenkinami esminiai vaiko meilės, saugumo, savivertės, savirealizacijos bei kiti poreikiai.
32. Vaiko teisė į šeimos globą ir priežiūrą bei šeimos ryšius laikoma viena plačiausiai tarptautinės bendrijos pripažįstamų vaiko teisių. Remiantis Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos (toliau – Vaiko teisių konvencija) 9 straipsniu, valstybės dalyvės užtikrina, kad vaikas nebūtų iškirtas su savo tėvais prieš jų norą, išskyrus tuos atvejus, kai kompetentingi organai, vadovaudamiesi teismo sprendimu ir taikytiniais įstatymais, atitinkama tvarka nustato, kad toks atskyrimas yra būtinas vaiko interesams.
33. Pagal Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudenciją šeimos išskyrimas yra labai rimto pobūdžio apribojimas; toks žingsnis turi būti pagrįstas pakankamai protingais ir svarbiais motyvais, atsižvelgiant į geriausius vaiko interesus (EŽTT 1988 m. kovo 24 d. sprendimas byloje *Olsson prieš Švediją* (nr.1), peticijos Nr. 10465/83, par. 72). Geriausių vaiko interesų apsvaistymas yra dviejų pobūdžio: pirma, reikia užtikrinti, kad vaikas augtų sveikoje aplinkoje ir tėvas (motina) negali imtis priemonių, kurios pakenktų vaiko sveikatai, raidai, ir, antra, turi būti užtikrintas vaiko ryšių su šeima palaikymas (išskyrus tuos atvejus, kai paaiškėjo ypatingas šeimos netinkamumas), nes šių ryšių suvaržymas reiškia vaiko atskyrimą nuo jo šaknų (žr. EŽTT 2012 m. balandžio 10 d. sprendimo byloje *Pontes prieš Portugaliją*, peticijos Nr. 19554/09, par. 79).
34. Tėvų valdžios turinys – tėvų teisė ir pareiga dorai auklėti ir prižiūrėti savo vaiką, rūpintis jo sveikata, išlaikyti, sudaryti palankias sąlygas visapusiškai ir harmoningai vystytis, kad vaikas būtų parengtas savarankiškam gyvenimui visuomenėje ([CK 3.155](#) straipsnio 2 dalis). Susiklosčius nepalankioms aplinkybėms, dėl kurių vaiko tėvai ar vienas iš jų negali gyventi su vaiku ir juo rūpintis, gali būti priimtas sprendimas atskirti vaiką nuo tėvų ar vieno iš jų ([CK 3.179](#) straipsnis), o vengiant vykdyti savo pareigas, taikomas tėvų valdžios apribojimas ([CK 3.180](#) straipsnis).
35. Tėvų valdžios apribojimas yra atsakomybės tėvams forma. [CK 3.180](#) straipsnyje nustatyta, kad tėvų valdžia gali būti laikinai ar neterminuotai apribota šiais pagrindais: 1) kai tėvai (tėvas ar motina) vengia atlikti savo pareigas auklėti vaikus; 2) piktnaudžiauja tėvų valdžia; 3) žiauriai elgiasi su vaikais; 4) daro žalingą įtaką vaikams savo amoraliu elgesiu; 5) nesirūpina vaikais. Šis tėvų valdžios apribojimo sąlygų sąrašas yra baigtinis. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje aiškinant šią teisės normą konstatuota, kad tėvų valdžia gali būti apribota nustačius bent vieną iš [CK 3.180](#) straipsnio 1 dalyje nurodytų aplinkybių (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-95/2009; 2013 m. vasario 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-114/2013). Neterminuotas tėvų valdžios apribojimas yra *ultima ratio* (krašutinė priemonė), taikoma tuomet, kai teismas padaro išvadą, kad tėvai (tėvas ar motina) daro ypatingą žalą vaiko vystymuisi ar visiškai juo nesirūpina, ir nėra duomenų, kad padėtis gali pakeisti ([CK 3.180](#) straipsnio 2 dalis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-514-378/2020, 25 punktas). Apribojus tėvų valdžią, tėvai netenka asmeninių teisių – teisės gyventi su vaiku, reikalauti grąžinti vaiką iš kitų asmenų, dalyvauti jį auklėjant, bendrauti ir matyti su vaiku, jei tai kenkia jo interesams, tačiau lieka pareiga jį išlaikyti.
36. Sprendžiant dėl tėvų valdžios ribojimo, taip pat tėvų teisių, nustatytų [CK 3.161](#) straipsnio 3 dalyje, įgyvendinimo ribojimo, turi būti analizuojama susidariusi padėtis (faktinės aplinkybės). Tėvų pareigų atlikimo veiksmams vertinti atsižvelgiant į [CK 3.155](#) straipsnyje nustatytą tėvų valdžios turinį ir tada sprendžiant dėl atitinkamos įstatyme nustatytos vaiko teisių apsaugos priemonės taikymo. Esminė tėvų valdžios apribojimo sąlyga yra tėvų veiksmų, kuriais tėvų valdžia neįgyvendinama arba įgyvendinama prieš vaiko interesus. Bet kuriuo atveju turi būti nustatoma, kad dėl tokių veiksmų atlikimo (neatlikimo) yra tėvų (vieno jų) kaltė. Teismas, nagrinėdamas bylą, kurioje pareikštas reikalavimas apriboti tėvų valdžią, turi nustatyti ir įvertinti faktines aplinkybes, kurios yra reikšmingos sprendžiant dėl tėvų atliktų (neatliktų) veiksmų, įgyvendinant tėvų valdžią, priešingumo vaiko interesams, tarp jų – galbūt pažeidžiamus vaiko interesus bei pažeidimų pobūdį, ir, remdamasis nustatytų aplinkybių ir jas pagrindžiančių įrodymų visuma bei atsižvelgdamas į įrodinėjimo civiliniame procese specifiką, sprendžiant, ar konkrečiu atveju yra pagrindas taikyti vieną iš tėvų valdžios ribojimo priemonių. Teismas, aiškindamas įstatymus ir juos taikydamas ginčo santykiams, turi vadovautis prioritetinės vaiko teisių ir interesų apsaugos ir gynybos principu, reiškiančiu, kad, sprendžiant visus su vaikais susijusius klausimus, visų pirma turi būti atsižvelgiama į jų interesus (Vaiko teisių konvencijos 3 straipsnio 1 dalis, [CK 3.3](#) straipsnio 1 dalis, Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 4 straipsnio 1 punktas) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-209/2008; 2013 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-114/2013).
37. Kasacinis teismas yra pažymėjęs, kad valstybė į privatų šeimos gyvenimą gali ir turi įsikišti tik dviem atvejais: teikdama tėvams paramą, reikalingą tinkamam vaikų auklėjimui ir priežiūrai (Konvencijos 18 straipsnis), ir imdamasi visų reikiamų teisinių, administracinių, socialinių ir

švietimo priemonių, siekiant apginti vaiką nuo priežiūros nebuvimo ar nerūpestingo elgesio, kuriuos vaikas gali patirti iš tėvų ar kitų jį globojančių asmenų (Konvencijos 19 straipsnis). Šis atsakomybės už vaiko teisių apsaugą pasidalijimas tarp tėvų ar kitų teisėtų vaiko atstovų ir valstybės visų pirma turi būti įgyvendinamas per valstybės teikiamą pagalbą tėvams, kad šie deramai atliktų savo pareigas. Sutiktina, kad bet koks pokytis yra ilgas procesas, tačiau turi būti aišku, kokiomis priemonėmis ir kokio pokyčio siekiama, kokie galimi padariniai to pokyčio nepasiekus. Planuodama ir teikdama paslaugas šeimai valstybė turi garantuoti vaikui teisę visų pirma augti savo šeimoje, o vaiko paėmimas iš šeimos turėtų būti taikomas tik išnaudojus visas priemones padėti šeimai ir socialiniam darbui nedavus teigiamų rezultatų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. kovo 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-92/2014).

38. Nurodyta kasacinio teismo praktika suponuoja išvadą, kad, atsižvelgiant į vaiko interesą augti stabilioje šeimoje, valstybei visų pirma kyla pareiga užtikrinti, kad šeimai, kuri pati neįstengia tinkamai pasirūpinti vaikais, būtų suteikta būtina pagalba ir parama, siekiant, kad ji vėl galėtų tinkamai pasirūpinti savo vaikais, o esant reikalui, valstybė vaiką nuo netinkamos priežiūros turi apsaugoti. Valstybės prioritetas siekiant vaiko interesų užtikrinimo – visų pirma teikti pagalbą ir paramą šeimai. Svarbu nustatyti, kas vaikui yra naudingiausia, ir įvertinti, kokį poveikį vienoks arba kitoks sprendimas turės vaikui ne tik šiuo metu, bet ir ateityje. Kiekvieno konkrečiu atveju gali atsirasti panašių interesų arba priešingų interesų derinimo poreikis, todėl visais atvejais yra aktuali intereso turinio nustatymo problema. Vaiko interesai ir vaiko teisės yra glaudžiai susiję, nes vieniokių ar kitokių teisių įgyvendinimas užtikrina vaiko interesus.
39. Geriausių vaiko interesų prioriteto principo turinys yra atskleidžiamas Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 4 straipsnio 1 punkte. Taikant šį principą, turi būti remiamasi konkrečia individualaus vaiko situacija, vertinant ir nustatant, kas naudingiausia vaikui artimiausiu metu ir ateityje, atsižvelgiant į vaiko nuomonę, jo identitumą, šeimos aplinkos ir šeimos ryšių išsaugojimą ir santykių palaikymą, vaiko poreikių, atitinkančių jo amžių, vystymąsi, gebėjimus ir brandą bei užtikrinančių tinkamą vaiko raidą, tenkinimą, fizinį ir psichinį saugumą, vaiko teisės į sveikatą ir mokslą užtikrinimą bei kitus vaiko poreikius. Vaikui turi būti teikiama tokia apsauga, kokios reikia jo gerovei, taikant visą įmanomą koordinuotą kompleksinę pagalbą. Atsižvelgiant į Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 4 straipsnio 1 punkte įtvirtintą reglamentavimą, darytina išvada, kad geriausi vaiko interesai kiekvienu atveju nustatomi individualiai, įvertinant, kas naudingiausia vaikui artimiausiu metu ir ateityje (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-327-378/2020, 32 punktas).
40. Sprendžiant su vaiku susijusius klausimus svarbiausia yra tinkamai nustatyti vaiko interesų turinį, nes priklausomai nuo to gali kisti ginamų teisių pusiausvyra. Sutiktina, kad vaiko teisė žinoti savo tėvus, kurti su jais ryšį ir jį išsaugoti yra pamatinė vaiko asmenybės vystymuisi, tačiau ryšys yra dviejų asmenų sąveika, o kalbant apie vaiko ir tėvų ryšį, iniciatyva kurti ir palaikyti ryšį pirmiausia tenka tėvui, motinai, o ne vaikui. Tik su amžiumi, vaikui augant išsilygina šių dviejų subjektų – vaiko ir tėvo, motinos galimybių pusiausvyra, jie visi (vaikas ir tėvas, motina) tampa vienodai atsakingi už šio ryšio puoselėjimą.
41. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad, sprendžiant tėvų valdžios apribojimo klausimą, vertintinos aplinkybės, apibūdinančios tėvų pareigų vykdymą aktuali (sprendimo priėmimo) laikotarpiu, ne pavieniai, bet nuosekliai pasikartojantys veiksmai, o peržiūrint priimtą teismo procesinį sprendimą instancinė tvarka, yra analizuojama, ar byla nagrinėjęs teismas nustatė visas reikšmingas aplinkybes ir ar jų pagrindu priėmė pagrįstą ir teisėtą sprendimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-310-915/2015). Atsižvelgiant į tai, nagrinėjant bylą apeliacine tvarka turi būti vertinama, ar pirmosios instancijos teismas priėmė pagrįstą sprendimą apriboti tėvų valdžią (ar jos neapriboti) konkrečioje byloje pagal tuo metu nustatytas bylos aplinkybes, o nagrinėjant bylą teisme aktuali (esamu) laikotarpiu, turėtų būti nustatomi stabilūs, visas sritis apimantys pokyčiai. Vienoje iš bylų kasacinio teismo pažymėta, jog tai, kad atsakovė galimai pradėjo keisti savo elgesį (ieškoti darbo, gydytis, dažniau susitikti su vaiku) bylos dėl tėvų valdžios apribojimo nagrinėjimo teisme metu, nėra pagrindas spėti, kad jos elgesys yra stabilus, pastovus ir duodantis realių rezultatų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-514-378/2020, 32 punktas).
42. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad tėvų valdžia turi būti įgyvendinama nuolat ir teismas turi vertinti nuosekliai pasikartojančius tėvo (motinos) veiksmus. Tėvystė (motinystė) visų pirma yra pareiga vaikui, o ne teisė į vaiką (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. rugpjūčio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-548-915/2015). Domėtis vaiku neužtenka, tėvai vaikus turi auginti, tenkindami jų fiziologinius, emocinius, ugdymo ir kitus svarbius poreikius. Tinkamas vaiko poreikių identifikavimas yra viena iš tėvų pareigų, kurios nevykdytas dėl aplaidumo ar abejingumo savo tėviškoms pareigoms laikytina kaltais veiksmais (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. kovo 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-92/2014).
43. Iš EŽTT jurisprudencijos dėl tėvų teisės į šeimos gyvenimo gerbimą taip pat matyti, kad vaiko sugrąžinimas į biologinę šeimą ne visada atitiktų jo interesus (žr. EŽTT 2014 m. balandžio 29 d. sprendimą byloje *Z. J. prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 60092/12; 2012 m. kovo 13 d. sprendimo byloje *Y. C. prieš Jungtinę Karalystę*, peticijos Nr. 4547/10, par. 133–135).
44. Nurodytas teisinis reglamentavimas ir jį aiškinanti EŽTT ir kasacinio teismo praktika suponuoja išvadą, kad valstybės būtinumas įsikišti į šeimos gyvenimą, paimant iš jos vaiką, o vėliau ir ribojant tėvams tėvų valdžią, pateisinamas dėl valstybės turimos pareigos garantuoti vaikui tokias gyvenimo sąlygas, kuriomis jis galėtų tinkamai augti, vystytis, ugdytis, jei tai esamu momentu nėra įmanoma vaiko tėvų šeimoje, net ir teikiant jiems būtiną pagalbą. Sprendžiant vaiko ir jo tėvų interesų pusiausvyros klausimą, nepaisant vaiko tėvų pirmumo teisės auginti savo vaiką ir vaiko teisės būti ugdomam ir auklėjamam jo tėvų šeimoje, tais atvejais, kai vaiku jo tėvai negali tinkamai pasirūpinti, valstybė skubiai privalo užtikrinti vaiko teisių bei interesų apsaugą, nes vaikas yra lengvai pažeidžiamas teisės subjektas, kuriam parama ir tinkamas suaugusiųjų vedimas reikalingi kasdien. Tais atvejais, kai yra sprendžiama dėl tėvų valdžios apribojimo, turi būti nustatomi ne tik kalti tėvų veiksmai ar neveikimas, sudarantys įstatyme nustatytą tėvų valdžios apribojimo pagrindą, bet taip pat turi būti įvertinta, ar ir kaip kito tėvų elgesys. Pažymėtina, kad tėvų elgesys turi pasikeisti ne epizodiškai, bet teigiami pokyčiai turi būti stabilūs ir apimti visas sritis: rūpinimąsi vaikų sveikata, auklėjimą, bendravimą su pedagogais, alkoholio vartojimo problemų sprendimą, švarios ir tvarkingos namų aplinkos sukūrimą ir t. t. (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-514-378/2020, 35, 36 punktai).
45. Apeliacinės instancijos teismas nagrinėjamoje byloje konstatavo, kad byloje esančių įrodymų visuma yra pakankama konstatuoti, jog yra du savarankiški pagrindai apriboti atsakovų tėvų valdžią dukters atžvilgiu: 1) atsakovai vengia atlikti savo pareigą auklėti vaiką; 2) nesirūpina vaiku. Teisėjų kolegija šias apeliacinės instancijos teismo išvadas pripažįsta pagrįstomis ir pažymi, kad kasacinis teismas yra saistomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytų faktinių aplinkybių ir jų nenustato (CPK 353 straipsnio 1 dalis). Nagrinėjamoje byloje nustatytos šios teisiskai reikšmingos aplinkybės:
- 45.1. vaikas skyrium nuo atsakovės (*duomenys neskkelbtini*) gyvena nuo 2018 m. (*duomenys neskkelbtini*);
- 45.2. per 2018 m. (*duomenys neskkelbtini*) vykusį atvejo vadybos posėdį, kurio metu vyko (*duomenys neskkelbtini*) laikinosios globos (rūpybos) peržiūra, atsakovė (*duomenys neskkelbtini*) įsipareigojo nuo 2019 m. vasario mėn. teikti išlaikymą dukteriai po 50 Eur periodinėmis išmokomis, tačiau atsakovė du kartus nusiuntė globėjai maždaug 50 Eur vertės sauskelnių siuntinį ir jokio kitokio išlaikymo vaikui neteikė;
- 45.3. nuo 2018 m. (*duomenys neskkelbtini*), t. y. per beveik trejus metus, atsakovė (*duomenys neskkelbtini*) su vaiku buvo susitikusi 6 kartus, atsakovas (*duomenys neskkelbtini*) – 2 kartus, nors atsakovė buvo įpareigota su vaiku susitikti ne rečiau kaip 2 kartus per mėnesį; atsakovė (*duomenys neskkelbtini*) paskutinį kartą su vaiku buvo susitikusi 2019 m. (*duomenys neskkelbtini*), t. y. daugiau nei prieš metus nuo bylos nagrinėjimo apeliacinės instancijos teisme;
- 45.4. atsakovas (*duomenys neskkelbtini*) niekada negyveno kartu su vaiku, jį matė tik kelis kartus;
- 45.5. vaikas nuo (*duomenys neskkelbtini*) mėnesių amžiaus gyvena su globėja ir jos sutuoktiniu, tarp vaiko ir globėjos šeimos susiklostęs

tvirtas emocinis ryšys.

46. Teisėjų kolegija sutinka, kad šios byloje nustatytos aplinkybės patvirtina apeliacinės instancijos teismo išvadą, jog atsakovė nedėjo pastangų, kad atkurtų ryšį su vaiku, o atsakovas – kad ši ryšį suformuotų, todėl vaikas jų nelaiko savo šeima. Atsakovų elgesys yra tik epizodinis ir neteikiantis pagrindo daryti išvadą, jog jie šiuo metu gali tinkamai rūpintis vaiku ir užtikrinti jo teisių bei interesų apsaugą. Teisėjų kolegija dar kartą akcentuoja, kad tėvystė (motinystė) visų pirma yra pareigos vaikui, o ne teisės į vaiką. Nagrinėjamu atveju, sprendžiant dėl atsakovų tėvų valdžios apribojimo dukters (*duomenys neskeltini*) atžvilgiu, teisiškai reikšmingas ne rūpinimasis jaunesniais atsakovų šeimoje augančiais vaikais, o atsakovų santykis su trečiųjų asmenų globojama vyresniąja dukterimi (*duomenys neskeltini*), kurią jie siekia susigrąžinti, taip pat realus, o ne vien deklaruojamas tėvų valdžios turinį sudarančių pareigų įgyvendinimas – reguliarus rūpinimasis jos auklėjimu, raida, ugdymu, sveikata ir gerove. Minėta, kad domėtis vaiku neužtenka, tėvai vaikus turi auginti, tenkindami jų fiziologinius, emocinius, ugdymo ir kitus svarbius poreikius. Nors, viena vertus, teisėjų kolegija sutinka, kad 200 km atstumas iki dukters gyvenamosios vietos objektyviai apsunkina atsakovams galimybes dažnai ją lankyti ir gyvai bendrauti, tačiau, kita vertus, byloje nustatyta, kad valstybės institucijos pasiūlo atsakovams ir pavėžėjimo paslaugas, siekdamas šias kliūtis kompensuoti, dėl to jos savaime negali pateisinti tėvų neveikimo. Apeliacinės instancijos teismas, įvertinęs byloje nustatytas faktines aplinkybes, nepaneigė esant teigiamų atsakovų elgesio pokyčių (pvz., pripažintą (*duomenys neskeltini*) tėvystę, sudarytą santuoką, pagerintą buities sąlygas), tačiau nenustatė, kad šie pokyčiai būtų pakankami spręsti, jog atsakovai įgyvendina savo kaip tėvų pareigas ne tik su jais gyvenančių jaunesniųjų vaikų, bet ir vyresniosios dukters atžvilgiu, konstatavęs, kad atsakovai yra socialiai neatsakingi ir vengia vykdyti savo pareigas šiai dukteriai. Atmestini kasacinio skundo argumentai, kad apeliacinės instancijos teismo sprendimas diskriminuoja atsakovus dėl jų sunkios materialinės padėties ir buvimo daugiavaikiais tėvais. Teisėjų kolegijos vertinimu, esminę reikšmę priimant skundžiamą sprendimą turėjo tas faktas, kad atsakovai nepakankamai puoselėjo emocinį ryšį su vaiku, nuosekliai ir reguliariai su vaiku nebendravo, nesirūpino juo, nepaisė valstybės institucijų siūlomos pagalbos (pvz., pavėžėjimo paslaugos). Atitinkamai atmestini ir kasacinio skundo argumentai dėl valstybės institucijų pareigų netinkamo vykdymo, neva lėmusio atsakovų ryšio su dukterimi nutrūkimo. Minėta, jog valstybei kyla pareiga užtikrinti, kad šeimai, kuri pati neįstengia tinkamai pasirūpinti vaikais, būtų suteikta būtina pagalba ir parama, tačiau jei pagalba nepriimama ar ji neduoda teigiamų rezultatų, vaikas negali laukti neapibrėžtą laiką. Byloje nustatyta, kad atsakovams buvo teikiamos socialinės paslaugos, sudarytas pagalbos planas, tačiau atsakovai jo laikėsi tik iš dalies. Pažymėtina, kad iniciatyva kurti ir palaikyti ryšį su vaiku pirmiausia tenka tėvui, motinai, šeimos ryšiai turi būti gyvi, nuolat puoselėjami ir palaikomi aktyviais tėvų, o ne valstybės institucijų veiksmais.
47. Kaip jau nurodyta šios nutarties 39 punkte, tokio pobūdžio bylose turi būti vertinama būtent konkreti individualaus vaiko situacija ir vadovaujamasi geriausių vaiko interesų prioriteto principu. Teismų nustatytos aplinkybės yra pakankamos konstatuoti, kad dabartiniu metu, atsižvelgiant į vaiko amžių, jo fizinį ir psichinį saugumą, vaiko grąžinimas atsakovams neatitiktų geriausių vaiko interesų ir negarantuotų vaiko gerovės. Atsakovų tėvų valdžia apribota laikinai, tai paprastai reiškia, jog yra didelė tikimybė, kad tėvams pakeitus savo elgesį vaiko interesų užtikrinimui palankia linkme, jiems bus galima grąžinti vaiką. Apeliacinės instancijos teismas, apribodamas atsakovų tėvų valdžią laikinai, įvertino, jog bylos nagrinėjimo metu atsakovai susituokė, gyvena šeimoje, augina kitus vaikus, jiems teikiamos socialinės paslaugos, todėl yra tikimybė, kad atsakovų ryšys su dukterimi bus sukurtas. Tačiau, šis apribojimas gali būti panaikinamas, jeigu įrodoma, kad tėvai pakeitė savo elgesį ir gali auklėti vaiką, ir jei tėvų valdžios apribojimo panaikinimas neprieštarauja vaiko interesams ([CPK 3.181](#) straipsnio 2 dalis). Teisėjų kolegija konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismo sprendimas priimtas tinkamai pritaikius ir išaiškinus materialiosios teisės normas, atitinka kasacinio teismo praktiką, todėl paliekamas nepakeistas ([CPK 359](#) straipsnio 1 dalies 1 punktas).
48. Atsižvelgdama į tai, kad atsakovų tėvų valdžia apribota laikinai, teisėjų kolegija šioje byloje neneigia vaiko teisės į biologinę šeimą, tik pažymi, kad tokia vaiko teisė turi būti užtikrinama nedarant žalos pačiam vaikui.
49. Šiuo atveju primintina EŽIT praktika, kurioje akcentuojama, jog nacionalinių valdžios institucijų pareiga imtis priemonių tėvų ir vaikų ryšio atkūrimui palengvinti nėra absoliuti, nes tėvų su vaikais, kurie ilgą laiką gyveno su kitais asmenimis, susijungimas į šeimą tuojau pat gali būti neįmanomas, o tam, kad jis įvyktų, gali prireikti parengiamųjų priemonių. Tokio pasirengimo pobūdis ir apimtis priklauso nuo kiekvienos bylos aplinkybių, tačiau visų susijusių asmenų supratimas ir bendradarbiavimas visada bus svarbiausias veiksnys (žr. EŽTT 1994 m. rugsėjo 23 d. sprendimą byloje *Hokkanen prie Suomiją*, peticijos Nr. 19823/92).

Dėl bylinėjimosi išlaidų

50. Šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, iš antrosios šalies priteisiamos bylinėjimosi išlaidos ([CPK 93 straipsnio](#) 1, 2 dalys, 98 straipsnio 1 dalis). Kadangi atsakovės kasacinis skundas nėra tenkinamas, trečiasis asmuo (*duomenys neskeltini*) turi teisę į bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. (*duomenys neskeltini*) pateikė dokumentus, patvirtinančius jos turėtas 490 Eur išlaidas advokato pagalbai, patirtas rengiant atsiliepimą į kasacinį skundą. Trečiojo asmens prašomo priteisti išlaidų atlyginimo dydis neviršija Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą teisinę pagalbą (paslaugas) maksimalaus dydžio, patvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. 1R-85 ir Lietuvos advokatų tarybos 2004 m. kovo 26 d. nutarimu, 7 ir 8.14 punktuose nurodyto rekomenduojamo priteisti užmokesčio dydžio, todėl šių išlaidų atlyginimas trečiajam asmeniui priteistinas iš atsakovės (*duomenys neskeltini*).
51. Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 31 d. pažymą apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu, kasacinis teismas patyrė 8,27 Eur tokių išlaidų. Atmetus kasacinį skundą, šių išlaidų atlyginimas valstybei priteistinas iš kasacinį skundą pateikusios atsakovės ([CPK 92](#), 96 straipsniai).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

nutaria:

(*duomenys neskeltini*) apygardos teismo 2020 m. gruodžio 17 d. sprendimą palikti nepakeistą.

Priteisti iš atsakovės (*duomenys neskeltini*) trečiajam asmeniui (*duomenys neskeltini*) 490 (keturis šimtus devyniasdešimt) Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.

Priteisti iš atsakovės (*duomenys neskeltini*) 8,27 Eur (aštuonis Eur 27 ct) bylinėjimosi išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų kasaciniame teisme įteikimu, atlyginimo į valstybės biudžetą (ši suma mokėtina į Valstybinės mokesčių inspekcijos (j. a. k. 188659752) biudžeto pajamų surenkamąją sąskaitą, įmokos kodas 5660).

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai

Grazina Davidonienė

Andžej Maciejewski

Algirdas Taminskas